

סימן נב

הדלקת נר חנוכה ע"י שליח כשאין איש מאנשי הבית בבית

בס"ד

שאלה: מי שלא נמצא בביתו בשעת ההדלקה, ואף אחר מבני ביתו אינו נמצא בבית בשעת ההדלקה, והם עתידים להגיע לביתם בהמשך הלילה, האם יכולים למנות שליח שידליק בביתם בשבילם בשעת ההדלקה.

א. מחלוקת רבנו דוד והמאירי אם מצות נר חנוכה היא מצוה בגופו

מצאנו במפורש לאחד הראשונים והוא רבנו דוד בונפיד בחידושו למסכת פסחים (ו ב) שכתב "ולכל הפירושים קשה המדליק נר חנוכה של חברו למה מברך להדליק, דהא לא סגיא דלאו איהו מדליק... וי"ל שמצות נר חנוכה ודאי אינה ע"י שליח, שאם קנה אדם פתילות ושמנים והדליק בשביל חברו ודאי לא עשה כלום ואינו ראוי לברך כלל, אלא כמי שהניח תפילין ונתעטף בציצית בשביל חברו, אבל אחר שהכין בעה"ב בביתו השמנים והפתילות יכול אחר שיברך במקומו והוא שומע ויוצא ידי ברכה. שהברכה על עיקר ההדלקה היא רוצה לומר התקנת השמן והפתילות, שהדלקה בשמן ופתילות של חבירו אינה כלום, ומעתה כשזה מדליק ומברך להוציא לזה שהוא שומע הוא עושה. שאף בתפילין וציצית כך הוא הדין שיעשה הוא המצוה וחברו יברך לו להוציאו ידי ברכה, ואע"פ שכמה פעמים אדם מברך על נר חנוכה בביתו של חבירו והוא אינו שם, הרי יש שם אשתו ובני ביתו שהמצוה שלהם ואפשר להם לברך וזה בא ומוציאם ידי הברכה, אבל בבית חבירו שאין שם אדם אינו יכול לברך".

מבוארת דעתו של רבנו דוד שמצות נר חנוכה היא מצוה שבגופו וממילא בעיקר המצווה לא שייך כלל שליחות (כמו שלא שייך שחברו יניח תפילין במקומו כשלוחו) אלא שרבנו דוד מחדש שעיקר מצות נר חנוכה היא קניית והכנת הפתילות והשמנים, ומעשה ההדלקה הוא דומה קצת למעשה קוף ביחס לעיקר המצווה, וממילא אם עשה בעה"ב את עיקר המצווה בקניית והכנת נר חנוכה, יכול השליח לברך ולהדליק ומוציא את בני הבית, וכמו שיכול השליח להניח תפילין ע"י המשלח ולברך ולהוציאו (ויוצא בברכה מדין שומע כעונה). ממילא מכוח מה שמבאר רבנו דוד שמצות נר חנוכה היא מצווה שבגופו מובן מדוע לשיטתו לא שייך שיוציא את בני הבית אם אין מי מבני הבית בבית.

ואמנם המאירי (פסחים ז ב) דחה הבנה זו וכתב "...וקשה לי בדבריהם נר חנוכה שאף היא נעשית ע"י שליח הבא מאליו אלא שהם דוחקים שמאחר שצריך שיהא השמן שלו הרי הוא כגופו וכמה חלוש טעם זה ומה ענין כשהשמן צריך שיהא שלו שיהא נידון כאלו צריך ליעשות בגופו והרי שחיטת פסחו וקדשיו הן ע"י עצמו הן ע"י שלוחו צריך שיהו שלו והם חזרו וכתבו בה מצד שהרואה מברך ואינה ע"י שליח וזו חלושה מן הראשונה שהראיה אינה מצוה מוטלת עליו ואף לכשתודמן אין ברכתו ברכת מצוה אלא ברכת השבח ר"ל שעשה נסים וכל דברינו אינם אלא בברכת המצות כמו שיתבאר...".

ומתבאר מדבריו דס"ל ששליחות שייכת לגמרי בנר חנוכה (ואפילו בלי מנוי מצד

המשלח משמע דס"ל למאירי שמועילה הדלקת השליח בביתו) והצורך שיהיו השמן והפתילות שלו אינו מעיקר המצווה אלא תנאי צדדי (כמו בקרבן פסח), ועוד מתבאר מדבריו שגם מה שמברך שעשה ניסים אינו חלק ממצוות הדלקת נר חנוכה אלא הוא חיוב נוסף לשבח לקב"ה על הניסים (ויכול לצאת יד"ח גם כשמברך שעשה ניסים בלי להדליק).

ב. שיטת הב"ח

ואחר העיון נעלג"ד שהפוסקים ברובם נקטו לעיקר בדומה לשיטת המאירי, דהיינו שישנם שני דינים בנ"ד, דין אחד הוא חיוב פרסום הנס ע"י הדלקת נר חנוכה, והוא אינו חיוב בגופו אלא בממונו דהיינו ביתו. ובנוסף לדעת חלק מהפוסקים ישנו דין שני והוא החיוב להודות לקב"ה על הניסים שנעשו והוא מצווה בגופו ומתקימת ע"י ברכת שעשה ניסים (וביום א' גם שהחיינו) בשעה שרואה את הנרות דולקים.

דהנה כתב הב"ח (סו"ס תרעו) בשם הר"א טירנא (והובאו הדברים גם בשלטי גיבורים על המרדכי שבת פ"ב ס"ק ה) "מצאתי בהגה"ה אדם שהדליק נר חנוכה יכול להדליק לאשה ולברך וכגון שעומדת אצלו בשעת הברכה אבל בענין אחר נראה למהר"ח או"ז שאין לברך ע"כ ונ"ל דוקא דבר המוטל על גוף האדם ולא על כל דבר הנתחייב ברכה וראיה מחלה ותרומה שהשליח מברך בלא המשלח ע"כ מצאתי".

וממש"כ מהר"א טירנא בשם מהר"ח או"ז "אבל בענין אחר נראה למהר"ח או"ז שאין לברך" מוכח לכאורה שאף אם אין בני הבית בבית, דווקא אינו יכול לברך, אך יכול להדליק. אלא שיש להבין מה נתכוון הרא"ט במש"כ בהמשך "דוקא דבר המוטל על גוף האדם ולא על כל דבר הנתחייב ברכה וראיה מחלה ותרומה שהשליח מברך בלא המשלח" האם כוונתו

שעצם הדלקת הנר היא מצווה בגופו או שכוונתו שחיוב השבח בברכה היא מצווה בגופו.

והנה א"ת כמו הביאור הראשון שעצם מצוות הדלת נר חנוכה היא מצווה בגופו יקשה לכאורה מדוע כשאין איש מבני הבית יכול השליח להדליק. ובאמת נראה שהב"ח הבין כמו הביאור השני (שעצם ההדלקה אינה מצווה בגופו) שהרי כאן הביא את דברי הרא"ט בשתיקה ואילו לקמן (סי' תרעז) כתב "ומיהו אם אשתו מדלקת עליו אין צריך לילך לביתו כמו שכתבתי בסו"ס תרעה ואע"פ דצריך לכתחילה לעמוד אצל מי שמדליק עליו מ"מ אינו מעכב ומדינא יוצא אפילו אינו עומד אצלו דעיקר החיוב על ממונו להדליק נרות לפרסומי ניסא והא ודאי דצריך לברך על הראייה במקום שסועד אצל חברו כיון שלא עמד בביתו בשעה שהיו מדליקין עליו כדלעיל בסי' תרעו ומ"מ מצוה מן המוכחר שילך לביתו וידליק בעצמו דכל מצוה מצוה בו יותר מבשלוחו...". ומבואר שעצם ההדלקה היא חיוב על ממונו (ביתו) ורק מצוות השבח בברכת הראייה נשארה בעינה כלפיו ויעשה במקום שנמצא.

וכן הבין בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' פח) שכתב "...דיותר מכוון בשיטת הב"ח דודאי עצם ההדלקה הו"ל מצוה ככל המצות שיוצאים בשליחות ואין כאן חובת הגוף ממש שנוציא מזה דלא יהני שליחות, דהרי כתב הב"ח בעצמו סי' תרעז דאע"פ שיוצא בשליחות מ"מ לכתחילה ילך לביתו עצמו דמצוה בו יותר מבשלוחו, הרי דס"ל דביתו מטעם שליחות, ואעפ"כ לא כתב לכתחילה רק משום מצוה בו לא משום חובת הגוף... אבל בגוף מצות הדלקה ודאי ס"ל להב"ח דמהני שליחות, אבל מה דלא מהני שליחות הוא חובת הגוף להודות על הנס ע"י ראיית הנר לכן ס"ל להב"ח דאע"פ

שאשתו מדלקת עליו פוטר ביתו וממונו, אבל אינו פוטר מחובת הגוף דהודאה וזה מתקיים ע"י הראיה אע"פ שאינו מדליקה בעצמו, ולכן מש"כ הב"ח עוד בסי' תרעז דלכתחילה צריך לעמוד שם היינו כדי שיראה הדלקתו ויודה על הנס ודיעבד יוצא גם אם ראה במקום אחר".

ונראה שזו הייתה כוונת הא"ר שכתב (סי' תרעז ס"ק ד) "מברך וכו'. אף שאשתו הדליקה עליו בליל א' מ"מ מידי ברכות שהחיינו לא נפטר (ב"ח ס"א). ופשוט דאזיל לטעמיה דפסק דאף שאשתו מדלקת עליו צריך לברך על הראייה כדלקמן". וע"ע בשבה"ל (שם ד"ה וזה יראה).

וכעין חילוק זה מצאתי גם בשו"ת שואל ונשאל (או"ח א ריש סי' יג) ז"ל "ואין סברא כלל לומר דכיון דנעשית ההדלקה עם ברכת שהחיינו בביתו הו"ל כאלו בירך הוא דלא מצינו שזה מברך וזה לא שמע שיצא ידו חובתו רק לענין ההדלקה דמהני דעיקר המצוה היא ההדלקה והרי שלוחו וכיוצא בו הדליקו אבל לענין ברכה של הזמן איך אפ"ל שזה מברך וזה מועיל גם שלא שמע ולא ענה אמן כלל דהרי אפילו שמע וענה אם לא נתכוון זה לצאת וזה להוציא לא יצא".

ג. סתירת דברי השו"ע

ואמנם יש להעיר בהנ"ל מדברי השו"ע (סי' תרעז סע' ג) ומהנו"כ שם שמשמע שכל שמדליקים עליו בתוך ביתו לא יברך אפילו שעשה ניסים, ועי' מש"כ בזה בשו"ת אגרות משה (או"ח א סי' קצ). ומאידך בשו"ע (סי' תרעז סע' ג) כתב שאם נמצא במקום שאין בו ישראל אזי אפילו אם מדליקים עליו בביתו ידליק שם בברכות, והוא לכאורה סתירה למש"כ בסי' תרעז שכיון שהדליקו עליו בביתו שוב אינו מברך.

ובמשנ"ב (סי' תרעז ס"ק יד) שו"ט בזה וכתב

"זה סותר לסי' תרעז סע' ג דסובר שם דכשמדליקין בביתו א"צ לברך על הראיה ודין דכאן הוא מן המרדכי ושם סתם המחבר כשאר פוסקים שחולקין עליו ולכן לדינא אין לנהוג כן להדליק בברכה אא"כ שיאמר שאינו רוצה לצאת בהדלקת אשתו וכמ"ש רמ"א אחר זה ועיין לקמיה" וע"ע במשנ"ב (שם ס"ק טו-טז) והעולה מדבריו שיכון לברך שעשה ניסים קודם שמדליקים עליו בביתו, או לחילופין לא יברך אלא ישמע מאחר ויענה אמן לברכותיו ויכון לצאת יד"ח.

וממילא נראה בנ"ד שיכול לבקש משליח להדליק עבורו בזמן (והוא מגיע לביתו בהמשך הלילה), והשליח יברך רק ברכת להדליק (ואם יכול כשמברך השליח בביתו שלו יכוון בברכות על שני הבתים).

[כעת ראיתי בספר חזו"ע (חנוכה עמ' קנח ס"ק ה) שכתב גם הוא לבאר את דברי השו"ע הנ"ל וחלק בזה על המשנ"ב הנ"ל עיי"ש.]

ד. דברי האחרונים בזה

וראיתי מה שהביא בספר 'מצות נר איש וביתו' (סי' ה ס"ק יח) בשם החזו"א לגבי מי שהתארח בשבת ובמוצ"ש חוזר לביתו ומדבריו שם משמע שגם דעת החזו"א שעדיף להדליק בזמן ע"י שליח אע"פ שאין איש מבני הבית בבית.

וכן סבר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שראוי להדליק בזמן ע"י שליח והוא מש"כ בשמו בהליכות שלמה (פי"ד ס"ק 65) "ונשאל רבנו (הגרש"ז אויערבאך) במי ששכר חדר במלון לשבת חנוכה ובמוצ"ש עליו לעזוב ודירתו במקום רחוק שעד שישוב אליה תתאחר השעה כיצד יעשה, והשיב שהנכון הוא שישלם בעד שהות נוספת בתחילת ליל מוצ"ש וידליק שם. ואחר שהתברר שאינו יכול לעשות כן ועליו

בגדי

סימן נב

שיש

שכו

לעזוב מיד במוצ"ש הורה רבנו שימנה שליח שידליק עבורו בביתו (והוסיף דמה שרבים משתמטים להדליק ע"י שליח ומאחרים ע"י זה הרבה בזמן ההדלקה אין זה נכון כלל אלא יש לנהוג בזה ע"פ שורת הדין). [וע"ע שו"ת מנחת שלמה (תנינא סי' נח אות ד)].

וכן מצאתי להגר"י בלויא זצ"ל שכתב בספרו חובת הדר (חנוכה פ"א ס"ק מ) "נראה דאפילו דעתו לחזור הלילה לביתו אלא שיחזור לאחר זמן הדלקה, מוטב להדליק בזמנו ע"י אחר ולא ימתין עד שיחזור, וכן מוכח בחיי אדם. וכל זה לעניין חובת הבית, ועי' להלן פ"ב בדין החיוב שנשאר עליו כשלא הדליק בעצמו". וע"ע בפסק"ת (סי' תרעה אות ג) ובספר מצות נר איש וביתו (סי' ח סע' א).

ה. מסקנת הדין

מי שלא יהיה בביתו בשעת ההדלקה (גם

הוא וגם בני ביתו) והוא עתיד להגיע לביתו בהמשך הלילה, יכול למנות שליח שידליק עבורו בזמן והשליח יברך רק ברכת להדליק, ואילו המשלח ישתדל לראות הדלקת נר מאחר קודם להדלקת המשלח ולברך עליו "שעשה ניסים" (וביום הראשון גם "שהחיינו") או לחילופין ישמע אדם אחר שמברך ויכוון לצאת בברכותיו בברכת שעשה ניסים. [וע"ע בדברינו לקמן סי' נג ס"ק יא מש"כ בנ"ד. וכעת ראיתי בחזו"ע (עמ' קטז ס"ק ו) שהאריך להוכיח שאם השליח מדליק אין לבעה"ב לברך ברכת להדליק עיי"ש. כמו"כ ראיתי שהאריך בדין הדלקה ע"י שליח בשו"ת אורחותיך למדני (ח"א סי' קיב) עיי"ש].

והקב"ה יצילנו משגיאות ונזכה לאורה זו תורה בימי חנוכה הבאים על"ט.

גיורא ברנר

סימן נג

הדלקת נר חנוכה לבן האוכל אצל אביו

בסיעתא דשמיא, טבת תשע"א.
שלום לך...

השאלה - יהודי נשוי שהתארח עם משפחתו כמה לילות בחנוכה בבית חמיו ואח"כ נסעו מבעוד יום לבית אביו ונשארו שם לאכול בערב ואח"כ נוסעים ללון בביתם, היכן ידליק נרות חנוכה באותו לילה?

א. מקום אכילה או מקום לינה

ידוע מה שהביא הטור (סי' תרע"ז) מתשובת הרא"ש שכשאוכל בבית אחד ולן באחר ידליק היכן שלן, משום חשד. והדרכי-משה הביא שם

מתשובת הרשב"א שמקום אכילה עיקר וידליק במקום אכילה, וכתב עוד שבימינו שמדליקים בפנים ממש גם הרא"ש מודה שידליק במקום האכילה, שהרא"ש לא אמר אלא משום חשד. והיינו כפי שכ' הד"מ בס"ס תרע"א, דמוכח מדברי הטור שם שמנהגם היה להדליק בפתח הבית מבפנים, וא"כ העוברים ושבים רואים האם הדליקו נר חנוכה, בזמן שאנשי הבית פותחים את הדלת לצאת ולבוא, ואיכא למיחש לחשדא. משא"כ למנהג הרמ"א שמדליקים בפנים ממש, והיינו בחדר פנימי (בית החורף), אין חשד כלל מצד העוברים ושבים, וידליק במקום האכילה. וכן הסכימו הב"ח (סק"ג), הט"ז (סק"ב) והמג"א (סק"ו) (וע"ע בדברי

שו"ת שארית יוסף (סי' ע"ג) המוזכר במג"א (סק"ז), שמוליד מדברי הרא"ש הנ"ל שמקום שינה עיקר). ואף שהביא הט"ז שהמהרש"ל בתשובה (סי' פ"ה) כתב דמקום שינה עיקר, כבר הכריע שם מהרשב"א לעומתו, שמקום אכילה עיקר כנ"ל.

הרי לנו שמקום אכילה עיקר לגבי מקום שינה, אלא שכתב הט"ז (שם) שאם רק הולך לבית חברו לסעוד בלילה באופן חד פעמי וחוזר ללון בביתו שבאותה העיר, אין סברה כלל שידליק במקום אכילתו, שאין לזה קביעות והוי כאוכל ברחוב. בדומה לזה כ' המג"א בשם שארית יוסף, וכ"כ הב"ח אך באופן שונה במקצת, כדלהלן. וכ"פ במ"ב (סקי"ב).

ועפ"ז יש לדון מה הגדר במציאות של ימינו שבקל מגיע אדם מעיר לעיר אפילו רחוקה. האם מה שכ' הט"ז שיש לו בית באותה העיר הוא רק משום שאז הרגילות הייתה לישן באותה העיר שנמצא בה בתחילת הלילה, אך באמת הגדר הוא שידליק במקום שבו יישן ואפילו שביתו בעיר רחוקה מאוד. או שהמציאות ביתו באותה העיר הוא מה שמגדיר את שהותו בבית חברו וסעודתו שם כדרך אקראי ולא כשהות של קביעות. כלומר, עצם האכילה באופן חד פעמי בבית חברו עדיין אינה מוגדרת כשהות ארעית אלא תלויה בנתון נוסף. כאשר ביתו הקבוע שבו אוכל וישן בקביעות נמצא באותה העיר ממילא ההליכה לבית שליד ביתו לא מפקיעה מביתו הקבוע שם בית כלל, ואכן אין שום סברה בזה, שכמו שיוצא לרחוב עדיין הבית שלו במקומו מונח כך גם כשסועד אצל שכנו וכדו'. אולם אם נוסע לעיר אחרת, שבאותה העיר אין לו בית, ממילא הוא אורח באותה העיר וכשמתארח לסעוד בבית חברו הוי אכסנאי שכרגע כאן ביתו.

ב. סברת הט"ז

ולכאורה נוטה הסברה לאפשרות השניה, שודאי

נראה שכונ"ע יודו במקרה בו יסע האדם מביתו לעיר אחרת לאכול שם בלילה ואח"כ יסע לעיר נוספת לישן שם לילה אחד בלבד (כגון ששוכר "צימר" ללילה אחד לשינה בלבד). שנראה שכאן אין לומר שסעודת העראי לא מפקיעה שם בית מביתו הקבוע, שהרי לא יישן בלילה בביתו הקבוע אלא שנת עראי בעלמא במקום אחר. אלא הנידון כאן הוא היכן נקרא ביתו במקום אכילת עראי או שנת עראי, ואם כן, חזר הדין של אכילה מול שינה, שכאמור לעיל מקום אכילה עיקר.

ואם בזה כונ"ע מודו, נמצא שלכונ"ע יש מקרה בו ביתו יחשב היכן שאוכל אכילה באקראי, וא"כ אין פסול מהותי במקום אכילה חד-פעמית אלא שחידשו האחרונים שהיחס אליו תלוי בשאר המקומות בהם שוהה אותו אדם במשך היום, שאם שוהה משמעותית בביתו אז אין שם בית למקום סעודתו. לפי"ז מסתבר שה"ה בני"ד, שע"כ דברי האחרונים אינם שמקום אכילה טפל למקום שינה אלא תלוי ביחס לאיזו מציאות. ובני"ד שאדם נמצא בעיר רחוקה מביתו ושוהה שם לזמן המשמעותי של הערב כולל הסעודה, אז ביחס למציאות שלו כעת באותה העיר - כאן ביתו במקום האכילה⁴. וכך חש האדם במציאות כזו - שכרגע אין לו בית אחר והוא אכסנאי בבית הזה, בשונה לגמרי ממה שחש אדם הסועד ערב אחד אצל שכנו.

ופוק חזי בנוהג שבעולם כשמגיע לביקור קצר מכר מאותה העיר אין טורחים הרבה, משא"כ כשבא מעיר רחוקה, הכל טורחים באירווח ולדאוג לכל צרכיו ואין אומרים "אין זה אורח שהרי מתכנן ליסוע לישון בביתו". ודומים דברי הט"ז בזה למש"כ הרמ"א (סי' של"ג) לגבי היתר פינוי אוצר בשבת מפני האורחים, דחשיב מצוה דהכנסת אורחים רק אם בא אורח מעיר אחרת ולא חבר מאותה העיר. ודון מינה, שהרי מסתבר שאורח מעיר אחרת שעתיד ללון בעירו, ובעיר זו אין לו קורת גג לאכול אלא אצל המארח, דמקיימין ביה מצות הכנסת

א. וכ"ש בנידון של השאלה, שכלל לא הגיע לבית אביו מתוך שהות בביתו הקבוע אלא מבית חמיו.

אורחים, ונ' דה"ה הכא.

[ונראה שאין להקשות שאף במקרה של צימר הנ"ל לא מודו כו"ע אלא שינה באקראי עדיפה על אכילה באקראי. חדא, דמהיכי תיתי להפך את הדין היסודי המוסכם שמקום אכילה עיקר לגבי מקום שינה, אחר שהט"ז דיבר על מקרה רחוק מאוד מהתיאור של הצימר הנ"ל. ותו, דבשעה שסועד אצל חברו איך אפשר לומר שביתו מוגדר באותו צימר שעתיד ללון שם ומעולם לא הגיע לשם עדיין, דמשום הכי ביטלת שם אכסנאי ממקום אכילתו.]

ג. סברה שלישית בט"ז

ישנה אפשרות נוספת להבנת הט"ז. שמקום האכילה החד-פעמית לא בטל מפני מקום השינה ולא מפני ביתו שבעיר, אלא מפני שיש לאדם את היכולת לקיים את המצוה בביתו כהלכתה ובזמנה, כפי שכתוב בט"ז, שילך לביתו להדליק וישוב מיד לבית חברו או שתדליק עליו אשתו בביתו.

ולפי"ז בני"ד ישנתה הדין לפי מנהגו במקום ההדלקה. שאם נוהג להדליק בחוץ וההיכר הוא לבני רה"ר, אין לו לאחר את זמן ההדלקה לאחרי שתכלה הרגל מן השוק, וממילא יש לו להדליק היכן שאוכל בעיר האחרת. משא"כ אם נוהג בפנים, שכבר נפסק כהתוס', שאין לו להקפיד דוקא על תחילת הלילה אלא משום זריזין מקדימים למצוות, דבכגון דא נראה דידליק בביתו, שחסרון זריזות אינו מגוף הלכות המצוה.

יהודי שנוהג להדליק בחוץ, יש לדון לפי הבנה זו, האם יכול למנות שליח שידליק בביתו מששקעה החמה, באותו זמן שהוא עצמו סועד בעיר אחרת.

האם נאמר שכיון שיש לו את היכולת להדליק כראוי בביתו ע"י שליח אז אכן ביתו לענין הדלקה מוגדר בביתו, או שהט"ז במכוון לא הזכיר מינוי שליח, משום שביתו יוגדר כעיקר מקומו רק אם יש באפשרותו להדליק בעצמו, או ע"י אחד ממשפחתו המצוה היא נר איש וביתו, ולא יועיל שליח אלא אם לא נמצא כעת בשום בית.

לפי ההבנות הקודמות בט"ז: אם בני"ד אזלינן בתר מקום שינה - פשיטא שיכול למנות שליח להדליק בחוץ² ואף ראוי שיעשה כן להדליק בזמן. אם אזלינן בתר העיר ששוהה בה - אע"פ שבמקרה שלא הדליק במקום אכילתו וכבר חזר לביתו שפיר י"ל דידליק בביתו בברכה, שעכ"פ כעת נמצא בביתו שהולך לישון בו ואין לו בית אחר כעת, אעפ"כ נראה שבזמן שסועד לא יכול למנות שליח, שהרי בזמן ששוהה בבית חברו שם ביתו, וביתו הקבוע הוא כשאר בתי העולם³.

ד. דעת הב"ח

הב"ח (סק"ג) כותב כעין דברי חתנו אך בסברה שונה, וז"ל: "מיהו דוקא כשאוכל בקביעות במקום אחד אבל מי שסועד בסעודה אצל חברו בהא ודאי איכא חשדא מבני ביתו כשלא הדליק בביתו במקום שרגיל להדליק", וכן הביא משמו להלכה בספר כף החיים. הרי להדיא בדברי הב"ח שכל הבעיה כשאוכל באקראי בבית אחר היא משום חשד, אבל באופן מהותי, אפילו באותה עיר של ביתו הקבוע ואוכל פעם אחת בלבד אצל חברו היה ראוי להדליק שם. ופשוט לפי"ז שכאשר בני ביתו עמו וממילא אין חשד דבני ביתו, שפיר יש להדליק במקום שאוכל⁴.

ב. אך למנות שליח להדליק בפנים - ע' שו"ת מנחת יצחק ח"ז סי' מ"ח, שמדייק מל' הפרי חדש "דכיון שאין שום אדם בבית למי ידליק" שבמקרה כגון זה ידליק היכן שבני ביתו נמצאים ולא בביתו הריק.
ג. צ"ע שמא י"ל לאידך גיסא, שהרי הרא"ש (הנ"ל) כתב שידליק בביתו משום החשד, וצ"ב איך החשד מגדיר היכן ביתו, וייתכן שלא החשד מגדיר אלא אליבא דאמת יש לו שני בתים ובשניהם יוצא יד"ח אלא שאחר שחייב להדליק בביתו משום חשד אז שם יברך ויצא יד"ח. ולפי"ז גם בני"ד יוכל למנות שליח לביתו.
ד. וכ"ש בנידון של השאלה, שכלל לא הגיע לבית אביו מביתו הקבוע, שודאי לא שייך כלל חשד שלא הדליק שם.

ה. סיכום

לסיכום: לכאורה נראה שידליק בבית אביו שסועד, שודאי כן דעת הב"ח וכף החיים למעשה, והסברה נוטה שגם הט"ז וסיעתו יסכימו בנ"ד. ואם נוהג להדליק בפנים, ייתכן שעדיף להמתין ולהדליק בביתו שכך יצא יד"ח לפי כל האפשרויות (שכשמדליק בפנים יכול לאחר את זמן ההדלקה, ולכו"ע כשחזר בביתו אז שם ביתו. וכך יצא גם לפי אפשרות הביניים שהבאנו בדעת הט"ז).

ואם חפצה נפשו לברוח מכל צד ספק, ידליק בבית אביו וישמע ברכות מאביו¹ (ויכון לצאת על תנאי שחייב כאן), וימנה שליח שידליק בביתו בזמן, בחוץ (שאינן מה למנות שליח להדליק בתוך בית ריק).

ראיתי מפוסקי זמנינו שבספר חזון עובדיה על הל' חנוכה (עמ' קנה) כתב שלעולם אזלינן בתר מקום שינה. ובספר מקראי קודש לרב משה הררי (פ"ט סע' כא) הביא בשם הגר"מ אליהו זצ"ל שאם יגיע עד תשע בערב לביתו (כשלא גר ברחוב ראשי בעיר הומת אדם) ידליק בביתו, ואם לאו, ידליק בבית שסועד (אם הוא בעיר אחרת). ואם נוהג להדליק בפנים רשאי לעולם להדליק בביתו, אך עדיף שידליק היכן שסועד אם יחזור מאוחר כנ"ל. ולכאורה הם הם הדברים שכתבנו לעיל, כדעת הרב אליהו זצ"ל.

תודה רבה,
ירון בשן.

ו. פתיחה

בס"ד טבת תשע"א

לידידי הרב ירון בשן נר"ו

שו"ב וכוט"ס

קיבלתי את מכתבך והוא מלא בדא"ח לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא כתובים בטו"ט ודעת.

אמרתי לך שכדאי לכתוב לרבנים וזאת משום שאני רואה בדבר חלק מהותי במסירת התורה מדור לדור שהצעירים מציעים דבריהם בפני הגדולים וע"פ תגובת הגדולים הם משפרים דרך לימודם וזוכים לתורה מזוככת.

אמנם כוונתי הייתה שתשלח דבריך לת"ח אמיתיים ששימשו כל צורכם ולא לאברך צעיר כמוני, ואע"פ שאני שמח לכל מכתב בד"ת שאני מקבל ואשמח אם תמשיך לכתוב לי אך אין בכך תחליף לכתובה לת"ח אמיתיים ולקבלת תורת אמת מהם. לכן יהיו דברי כהגהה למכתבך ולאחר מכן תשלח אותו לגדולים ממני (ואשמח מאוד לדעת מה השיבו לך).

כעת אשתדל להעיר במס' נקודות לגבי דבריך ויה"ר שיתקבלו דברי לפניך.

ז. מתי יש שייכות למחלוקת אם מקום אכילה עיקר או מקום לינה עיקר

לענ"ד מחלוקת מרן והרמ"א אם מקום אכילה עיקר או מקום שינה עיקר אינה נוגעת לנדון שאלתך ודבר פשוט הוא שכל שיש לאדם אפשרות להדליק בביתו שלו (ומה נקרא 'אפשרות' נבאר בע"ה לקמן) ידליק דווקא בביתו שלו.

וכל מחלוקתם היא בשתי אפשרויות, האפשרות הראשונה בכגון שאדם מתארח אצל אחר או בבית מלון ויש שמה מקום לשינה ומקום לאכילה, והוא מדויק מדברי שו"ת הרשב"א (ח"א סי' תקמב ולשון השאלה מופיע בסי' תקמא) שכתב להשוות דין מי שאוכל בבית חמיו "אפילו פתח בבא לנפשיה" לדין אכסנאי כיון שזה שאוכל בבית חמיו "שאינן לו בית במקום אחר" (והרי בנדון שאלתך יש ויש בית

ה. שאם יברך בעצמו ויקל בספק ברכות, לא מסתבר שיחמיר בספק דרבנן למנות שליח.

במקום אחר) וכן נראה שהבין הט"ז (ס"ק ב) בדברי הרשב"א עיי"ש.

וכן נראה מדברי המהר"י אבוהב (סי' תרעז ד"ה כתוב) בשם האורחות חיים (והביאם גם בב"י) שחתניו שאוכלים אצלו "דאין להם בית שידליקו עליהם" צריכים להשתתף בפריטי, ומשמע דאם יש להם בית אחר ודאי שהעיקר שידליקו עליהם בביתם ואינם נמשכים אחריו אלא כיון שכל דירתו אצל חמיו ואין לו בית אחר כלל לכן יש להדליק בבית חמיו (וכאן יש לדון אם ידליק במקום אכילה או שינה). ומה שהביא מתחילה לדין בן גדול שאוכל אצל אביו ואינו סמוך על שולחן אביו יש לו דין אכסנאי (עיי"ש) נראה לענ"ד דכוונתו דהוא משום שאין לו אפשרות להדליק בביתו שלו (וכגון שגם אוכל וגם ישן בבית אביו וביתו נמצא במקום רחוק) שאז יש לו דין אכסנאי וצריך להשתתף ואינו כשאר בני הבית היוצאים בהדלקת אביו, אך בכגון שיש לו אפשרות להדליק בביתו שלו לא דיבר האורחות חיים כלל.

אפשרות שנייה היא בכגון בן הרגיל לאכול אצל אביו בקביעות וישן הוא במקום אחר והוא דבר שהיה מצוי בדורות עברו (אך ודאי שהוא באותה עיר של אביו דאל"כ כיצד יוכל לאכול בקביעות אצל אביו), ולענ"ד כך אפשר לבאר את דברי הרא"ש שהביא הטור שמתחילה דיבר על "בן האוכל אצל אביו" דהיינו כדברינו שרגיל לאכול תמיד בבית אביו ואעפ"כ ידליק בביתו המיוחד לו לשינה (לשיטת הרא"ש), ואח"כ כתב "או האוכל אצל חברו" דהיינו שלא בקביעות שאז כ"ש שידליק בביתו שלו. ותהלה לא-ל עליון שעיינתי בגוף דברי שו"ת שארית יוסף שציינת במכתבך וראיתי שהסביר ממש כדברנו בדברי הרא"ש ז"ל "הרי בהדיא אף כי אוכל אצל אביו תמיד

צריך להדליק במקום שלן ואף כי י"ל שהרא"ש מיירי כשאינו רוצה להדליק כלל ורוצה לסמוך על אביו מ"מ שמעינן דעיקר הדלקת נרות חנוכה אינו הולך אחר מקום אכילה אלא אחר מקום לינה" א"כ מפורש בדבריו כדברינו לעיל שהרא"ש מיירי בכה"ג שהבן אוכל בקביעות אצל אביו אך ישן בבית משל עצמו (ואעפ"כ ס"ל לרא"ש שידליק במקום שינה, ודווקא בזה הוא שהביא הב"י לדברי הרשב"א דפליג וס"ל שמקום אכילה עיקר).

וגדולה מזו ראיתי בשארית יוסף שכתב אח"כ לבאר גם את מש"כ הרא"ש "או האוכל אצל חברו" ג"כ בכה"ג שאוכל שם בקביעות ז"ל "ועוד י"ל שזאת השאלה היכא שאוכל בקביעות במקום א' דומיא דבן אצל אב אבל כשאינו אוכל רק פעם אחת י"ל שלא עלה על דעת השואל כלל כנד"ד...".

[ומה שהקשת על השארית יוסף כיצד הוליד מדברי הרא"ש שמקום לינה עיקר והרי כל דברי הרא"ש הם משום חשדא, אפשר שצריך לומר שמה שכתב השארית יוסף "דעיקר הדלקת נרות חנוכה אינו הולך אחר מקום אכילה אלא אחר מקום לינה" אין כוונתו מצד עיקר סברת הדלקת נר חנוכה אלא כוונתו שעיקר הדין למעשה משום החשד ללכת אחרי מקום לינה.

ומה שיש להעיר הוא מדוע השארית יוסף לא הזכיר כלל לדברי שו"ת הרשב"א שהרי המעיין בתשובותיו יראה שספר שו"ת הרשב"א וספר ב"י היו לפני השארית יוסף, ואפשר שידע לו אך כיון דס"ל לעיקר כרא"ש וטור לא ראה להזכיר דבריו].

ה. מתי אמרו הרשב"א והרמ"א שמקום אכילה עיקר

כדברים האלה מתבאר גם מדברי האחרונים

דעל דברי הרמ"א (סי' תרעז סע' א) בשם הרשב"א שידליק במקום אכילה כתב המג"א (ס"ק ז) "היינו בקביעות" אך אם אינו קבוע לאכול שם ויש אפשרות שידליק בביתו שלו נראה שגם הרשב"א מודה שידליק בביתו שלו (וכמש"כ שם בהמשך המג"א שילך להדליק בביתו או שאשתו תתדליק עליו).

וכ"כ הט"ז דברים אלה ביתר ביאור ז"ל "משא"כ במי שיש לו דירה בעיר והולך פ"א חוץ לביתו וסועד אצל חברו פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פ"א אצל חברו אלא צריך לילך לביתו ולהדליק שם ואם אחזו תאות האכילה ואינו רוצה לזוז משם עכשיו יצוה לבני ביתו שידלקו עליו בביתו דאיתו בית שהוא סועד שם אין דינו אלא כאכסנאי שמדליקין עליו בבית והוא אינו מדליק במקום שהוא ואפילו למ"ש בסמוך דאכסנאי רשאי להדליק גם במקום שהוא שם היינו שעכשיו תהיה גם שכיבתו שם משא"כ בזה שיאכל כאן שעוה או שתיים וישוב למקומו אין שום סברא לו' שידליק שם ולא בביתו דזה הוה כאלו עומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה הגם שראיתי קצת בנ"א בשעה שאוכלים בסעודה אצל אדם אחר שולחים אחר נרותיהם ודולקים שם וסומכים על הג"ה זו וטעות הוא בידם ואינם מבינים דבר זה".

וכ"כ בפרמ"ג (א"א ס"ק ו) שכל מש"כ הרשב"א ללכת אחר מקום אכילה היינו דווקא בכגון בן האוכל בקביעות אצל אביו וע"ע בעטרת זהב (אות ב).

וכ"כ לבאר במשנה הלכות (ח"ז סי' פז) דכל מחלוקת מרן ורמ"א היא רק בכה"ג שאוכל שם בקביעות אך בכגון שאוכל שם באופן חד פעמי פשוט שלא ידליק במקום אכילתו. וכפי זה נראה לבאר מש"כ השיירי כנה"ג (הביא לשונו

במזבח אדמה ריש סי' תרעז) שמי שסועד אצל חברו לכתחילה ילך לביתו להדליק והיינו משום שכיון שיש לו אפשרות להדליק בביתו שלו ואינו קבוע לכל אכילותיו ושנתו אצל חברו ממילא ידליק בביתו שלו.

וא"כ אחר כל זאת נראה לענ"ד שאין שייכות בין מחלוקת הרא"ש והרשב"א ובין נידון שאלתך שבה האכילה אצל אביך היא חד פעמית וגם אינך ישן שם.

ט. מי שחוזר לביתו לא נחשב אכסנאי

וממילא מה שיש לנו לדון הוא רק מתי יש לאדם שייכות לביתו שלו (דאז ודאי ידליק בביתו שלו) ומתי אין לו שייכות לביתו שלו (שאז חזרנו למחלוקת אם מקום שינה עיקר או מקום אכילה עיקר).

והנה בנדון שאלתך הרי אתה חוזר באותו לילה לביתך וכיון שתלון באותו לילה בביתך שלך ממילא נראה עיקר שמקום הדלקתך הוא בביתך שלך ולא בבית אביך. ובזה נראה לענ"ד דכל שנמצא או בשעת ההדלקה בביתו או בהמשך הלילה בביתו (וא"צ לשניהם) ממילא נחשב שיש לו אפשרות שידליק בביתו ושם מקום ההדלקה.

ועי' בפרי חדש (סי' תרעז ד"ה נשאלתי) שנשאל על מי שיש לו בית משלו וסועד וישן כל ימי החנוכה בבית אביו ידליק בבית אביו אפילו שמדי פעם מבקר משך היום בביתו שלו, ומשמע מדבריו שאם לא היה ישן ואוכל בבית אביו (אלא רק אוכל שם ואח"כ הולך לישון בביתו) הרי שהיה מדליק בביתו שלו. וכן מצאתי בכף החיים (ס"ק יז) שכתב שמשמעות הפרי חדש שאם היה רק אוכל אצל אביו אך היה חוזר לישון בביתו צריך להדליק בביתו וע"ע בבהל"כ (ד"ה במקום).

וע"ע בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קנח) שכתב

שאם נמצא האדם בביתו בשעת החיוב ואח"כ הוא נוסע מביתו ואינו חוזר באותו לילה אזי ידליק בביתו קודם שיצא (וכתב שם השב"ח) שאין לו שום ספק שכן הדין).

[הן אמת שראיתי להגרש"ז אויערבאך בהליכות שלמה (מועדים פי"ד סע' יט) שכתב שהמתארח בבית אחרים ואכל וישן שם ונמשכה שהותו עד שעת ההדלקה שלמחרת טוב שידליק שם ובלבד שישהה שם חצי שעה אחר הדלקתו, ולכאורה משמע שהוא חולק על דברינו לעיל. אמנם לענ"ד יש להעיר בזאת דראשית אפשר שמש"כ הגרש"ז אויערבאך היינו דווקא שכיון שיום הקודם גם ישן וגם אכל שם ונהיה זה מקום קביעותו ולכן כל עוד לא עזב שם נחשב עדיין מקום קביעותו אך בנדון שאלתך מדובר שלנת בבית חמ"ך ואח"כ הלכת רק לאכול בבית אביך ובכה"ג לא דיבר הגרש"ז אויערבאך, וכן מוכח לענ"ד מדברי ההליכות שלמה (שם דבר הלכה ס"ק לג) עיי"ש.

ועוד יש להעיר שיש מהאחרונים שחלקו על הגרש"ז אויערבאך בדין זה וכמו שהבאת אתה לדברי הגר"ע יוסף שליט"א בס' חזון עובדיה וע"ע בשו"ת משנה הלכות הנ"ל.]

י. אם עדיף שידליק מאוחר או ימנה שליח להדליק בזמן

ונראה לענ"ד שבכגון זה שיגיע לביתו אחר עיקר זמן החיוב עדיף שימנה שליח שידליק בשבילו כדי שיוכל לקיים מצווה לכתחילה, וכמו שנראה מדברי הפוסקים שבהדלקה אחר עיקר זמן החיוב יוצא רק בדיעבד עיין שו"ע (סי' תקעב סע' א-ב) ובקיצו"ש ע' (סי' קלט סע' י) וע"ע שו"ת דבר חב"ר (או"ח סי' תרח).

ועוד ירוויח בכה"ג שיצא יד"ח גם לדעת הרמב"ם והגר"א דס"ל שאחר כחצי שעה

מהשקיעה אם לא הדליק הפסיד את המצווה. וכעין זה שאלתי בעבר להגר"ד ליאור שליט"א וכפי הזכור לי פסק שהטוב ביותר שידליק בזמן ע"י שליח (בברכה) מאשר שידליק מאוחר בביתו (וע"ע הליכות שלמה שם בארחות הלכה ס"ק 65 ובשו"ת דבר חב"ר או"ח סי' תרט), אמנם בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' סו) ראיתי שכתב שבכה"ג עדיף שידליק בעצמו בשעה מאוחרת, ואני לא הגעתי למידה זו שיהיה בכוחי להכריע בין גדולים. [וע"ע לעיל סי' נב מה שהארכנו בעניין הדלקה ע"י שליח.]

יא. שייכות חשדא בימינו

במה שכתבת ע"פ דברי הדרכי משה שבימינו שמדליקים בפנים לא שייך חשדא דהרא"ש וגם הוא יודה שמקום אכילה עיקר. נראה לענ"ד שבימינו אנו שראוי ונכון להחזיר ההדלקה לבחון כעיקר תקנת חז"ל ואז ממילא יהיה שייך חשדא ואפשר שבכה"ג גם הרמ"א יודה שידליק במקום לינה (דאפשר שמה שהכריע כרשב"א היינו דווקא ע"פ מש"כ שגם הרא"ש מודה בזה), ואבאר דברי.

דהנה בגמ' שבת (כא ב) "ת"ר נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. אם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר. ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו" ופרש"י "מבחוץ- משום פרסומי ניסא". עוד פרש"י "הסכנה- שהיה להם לפרסויים חוק ביום אידם שלא יבעירו נר אלא בבית ע"ז שלהם..." [וע"ע בתוס' (ד"ה ובשעת) ובריטב"א (שם) ובתוס' (מה א ד"ה מקמי) ובב"ח (סי' תרעא) ובהגהות רע"א (שם ס"ק ג) ביאורים נוספים לאיזו סכנה נתכוונו.]

והנה לשון מרן (סי' תרעא סע' ה) "ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצוה, מניחו על שלחנו ודיו", ע"פ פשוט דברי הגמ' והשו"ע

נראה שבימינו יש להחזיר התקנה לעיקרה ולהדליק בפתח הבית או החצר (הפונה לרה"ר). וכן מצאנו מפורש באו"ז (הל' חנוכה סי' שכג) "והאידנא דליכא סכנה לא ידענא מאי טעמא אין אנו מדליקין בחצירות". ובעיטור (הל' חנוכה קיד ע"ב) "ת"ר נר חנוכה מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ ואם היה דר בעליה מניחו בחלון הסמוכה לר"ה ובשעת הסכנה מניחו על שלחנו ודיו ואחר שנהגו על הסכנה נהגו ומי שיכול להניחה מבחוץ מניחה מבחוץ" רואים אנו בדברי העיטור דס"ל שכשאין סכנה יש לעשות כעיקר התקנה להדליק בחוץ, אמנם כבר העיטור מעיד שבזמנו גם היכן שלא היה סכנה היו שהמשיכו להדליק בפנים (אך נראה בדבריו דס"ל שהעיקר כן להדליק בחוץ בכה"ג). ויעוין בזה בהגהות פתח הדביר על העיטור שם שמתחילה (ס"ק ד) כתב שכוונת העיטור שכיון שמעיקרא היו מדליקים מחמת הסכנה נשאר המנהג להמשיך להניחו על שולחנו. אמנם אח"כ (ס"ק ה) כתב שלמרות שכך נהגו ודאי שמי שיכול שיניחנו מבחוץ.

וכ"כ בנימוקי או"ח (הובאו דבריו בשו"ת משנה שכיר ח"ב סי' ר) לתמוה על מה שבימינו שאין סכנה לא חזרו לעיקר התקנה להדליק בחוץ. ובשו"ת משנה שכיר (שם) תירץ את תמיהתו של הנימוקי או"ח שבמקומותנו רוב התושבים הם גויים ובגויים לא שייך פרסומי ניסא ממילא בכה"ג לא נתקן כלל להדליק בחוץ (וע"פ זה ביאר מש"כ הרמ"א בסע' ז "ומיהו בזמן הזה, שכולנו מדליקין בפנים ואין היכר לבני ר"ה כלל...") היינו כיון שאנו גרים במקומות שרובם גויים ובכה"ג לא שייך כלל פרסום הנס לרה"ר). אמנם הוסיף המשנה שכיר שבאה"ק שרובם יהודים ואין סכנה ודאי שמצווה

להדליק בחוץ כעיקר התקנה. וכ"כ בשו"ת אז נדברו (ח"ו סי' עה, ח"ז סי' סח, ח"י סי' כו) שהעיקר בימינו לחזור לתקנה המקורית ולהדליק בחוץ. וכ"כ בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ז או"ח סי' מב ס"ק ה) שבימינו מי שיכול עדיף שידליק כעיקר התקנה (אך הוסיף שאין לחייב זאת דמכיון שכבר נתפשט המנהג להדליק בפנים ממילא אין חשד כמה שאינו מדליק בחוץ והוא נפק"מ לנידונו דלפי דבריו נראה דכל עוד יש שמדליקים בפנים לא שייך חשדא ויישאר דברי הרמ"א על כנם. ולא זכיתי להבין דברי קודשו, וכי התקנה להדליק בחוץ היא רק מפני החשד והרי עיקרה משום שיש בכך פרסום הנס יותר גדול). ובשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' פד) כתב ג"כ שנראה בימינו עיקר להדליק בפתח ומי שלא יכול אז בחלון הפונה לרה"ר כך שיהיה פרסום הנס לרה"ר (וביאר שמש"כ הרמ"א שאצלם נהגו כולם להדליק בפנים היינו משום שבימיהם הסכנה הייתה באה והולכת לכן לא רצו כל הזמן לשנות אך בימינו אין שייך דבר זה). אמנם כתב שאין להרעיש נגד מי שאינו מקיים זאת די"ל דיוצאים בימינו בפרסום הנס לרבים במה שמדליקים בבהכנ"ס.

וע"ע בערוך השלחן (סע' כד) ובשאלת יעבץ (ח"א סי' קמט) ובשערי תשובה (סו"ס תרעג) ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' טו).

חוזר על הראשונות, שמחתי מאוד בדברי תורתך, ודברי נכתבו בדרך האפשר ולעניין מעשה כדאי לשאול גדולים ממני, ותיקוותי שדברי יהיו לך לתועלת.

המברכו מאוד

גיאורא ברנר

גבעת אסף

סימן נד

הדלקת נר חנוכה בחוץ בימנו

בס"ד ט"ו שבט תשע"א

למע"כ הגאון הרב משה מאיר יאדלר שליט"א-מח"ס מאור השבת

זוכה אני מזה כארבע שנים להעביר מידי שבוע שיעור בהלכה לקהל שומעים אוהבי תורה בשכונת פסגת זאב בעיה"ק ירושלים תו"ת.

בין קהל שומעי נמצא גם ידידי ר'... הי"ו ששומע מדי שבוע גם את שיעורו של כת"ר (הנמסר ב...).

לפני חנוכה האחרון דיברתי בין היתר על כך שעיקר התקנה דנר חנוכה הייתה להדליק בחוץ משום שעיקר פרסום הנס הוא לרה"ר, והבאתי שבימינו שאין סכנה, אף שאולי אין בידנו לכפות זאת אך ודאי שראוי ונכון לעשות זאת.

הר'... הנ"ל העיר כי כת"ר אמר בשיעורו כי אין כל עניין בימינו בהדלקה בחוץ וכי מה שיש כאלה שנהגו כך הוא מנהג 'חדשים מקרוב באו' ללא כל צורך או עניין (אך אמר בשם כת"ר שטוב להדליק בחלון הפונה לרה"ר). אני מצידי אמרתי כי בעניי אינני מבין את הדברים שאמר בשם כת"ר משום שלענ"ד אין פשטות חז"ל והפוסקים כדברים האלה (ואף הראתי לו חלק מראיותיי) ואפשר שלא הבין נכון כוונת כת"ר.

ר'... הנ"ל אמר לי כי אח"כ דיבר שוב בעניין עם כת"ר אך התקשה לחזור על טענותיי ולכן דיברנו בינינו שהטוב ביותר שאכתוב מילותי לפני כת"ר והוא ימסור את המכתב לכת"ר, ויש להדגיש כי כל דברי נכתבים כתלמיד הדן לפני רבותיו בקרקע שהרי יודע אני מן ערכי

לפני ת"ח ככת"ר, ואחלה פניו מאוד כי יענה לי תשובתו.

דהנה בגמ' שבת (כא ב) "ת"ר נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ. אם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר. ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו" ופרש"י "מבחוץ- משום פרסומי ניסא", עוד פרש"י "הסכנה- שהיה להם לפרסיים חוק ביום אידם שלא יבעירו נר אלא בבית ע"ז שלהם..." [נוע"ע בתוס' (ר"ה ובשעת) ובריטב"א (שם) ובתוס' (מה) א ד"ה מקמי) ובב"ח (סי' תרעא) ובהגהות רע"א (שם ס"ק ג) ביאורים נוספים לאיזו סכנה נתכוונו].

ובגמ' שבת (כב ב) "דאיבעיא להו הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה... ת"ש דאמר רבא הדליקה בפנים והוציאה לא עשה כלום, אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה הדלקה במקומו בעינן משום הכי לא עשה כלום, אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה אמאי לא עשה ולא כלום, התם נמי הרואה הוא אומר לצורכו הוא דאדלקה" ופרש"י "אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה משום הכי לא עשה ולא כלום- דכיון דזו היא מצותה צריך שתיעשה במקום חיובא" ומשמע שהדלקה בחוץ היא מעיקר המצווה ואינה איזו מעלה נלווית לעצם המצווה.

וכ"נ מלשון השו"ע (סי' תרעא סע' ה) שכתב "ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצוה, מניחו על שלחנו ודיו" והנה מרן לא כתב שאינו רשאי לקיים המצוה 'כתקנה' או 'לכתחילה' וכד' אלא כתב סתם שלא רשאי לקיים המצווה ומשמע דמעיקר הדין אינו